

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-3-79-94>

УДК 81'23

Павлушенко О.А., Мазай Л.Ю.

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михала Коцюбинського

КОНЦЕПТ «ДЕРЖАВА» У СВІДОМОСТІ МОЛОДОЇ ГЕНЕРАЦІЇ УКРАЇНЦІВ (НА МАТЕРІАЛІ АСОЦІАТИВНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ)

Анотація. У статті представлено аналіз результатів асоціативного експерименту, спрямованого на вивчення змістового наповнення концепту «держава» у свідомості української молоді, оскільки в умовах повернення українцями державності після багатьох століть її втрати й неуспішних спроб відновлення це поняття виступає засадничим складником національної ідеї. Описано досвід вітчизняних та зарубіжних науковців у дослідженні обраного мовно-ментального конструкту. Проаналізовано розвиток дефініції слова *держава* в лексикографічних джерелах різних періодів української історії. Із застосуванням методу математичних обрахунків встановлено домінуючі та спорадичні концептуальні ознаки, одержані емпіричним шляхом, на підставі чого змодельовано структуру концепту «держава», зокрема встановлено його ядро, медіальну зону та периферію. Інтерпретовано асоціативні реакції, надані учасниками експерименту, на підставі чого виявлено весь спектр смислів, які й визначають концептуалізацію феномену держава в ментальному просторі сучасної молоді генерации українців. Окреслено перспективні психолінгвістичні дослідження, які сприятимуть повній реконструкції засад національної свідомості молодих українців, зокрема, це стосується концептів «нація», «Україна», «патріот».

Ключові слова: концепт, держава, асоціативний експеримент, асоціативні реакції, молода генерація українців.

Pavlushenko Olha, Mazai Lada

Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University

THE CONCEPT OF THE STATE IN THE MIND OF UKRAINIANS YOUTH GENERATION (BASED ON ASSOCIATIVE EXPERIMENT)

Summary. The article presents the conceptual analysis of associative experiment's results that was aimed at the investigation of the meaningful content of the concept of "state" in the minds of Ukrainian youth. Since, after many centuries of Ukrainians' return to statehood, its loss and unsuccessful attempts of restoration, this concept is a fundamental component of the national idea. The authors describe the experience of domestic and foreign scientists in the study of the chosen linguistic and mental construct. It is also analyzed the definition development of the word "state" in lexicographic sources of different periods of Ukrainian history. The associative reactions provided by the participants of the experiment were interpreted, on the basis of which the whole spectrum of meanings was revealed, which determine the conceptualization of the state phenomenon in the mental space of the modern young generation of Ukrainians. The dominant and sporadic conceptual features were obtained empirically with the method of mathematical calculations, on the basis of which the structure of the concept of state was modeled, including its core, medial area, and periphery. On the basis of the comparison of the associative experiment results with the information of lexicographic sources, the displacements and changes of meanings which occurred in the substantive filling of the concept of "state" during the long evolution of the national consciousness of Ukrainians were revealed. In particular, it is established what meanings are not inherent in the minds of modern young citizens of Ukraine, what traditional conceptual features of the phenomenon of the state have remained important and what new substantive components have become relevant in the social realities of today. The associative experiment method shows that the conceptualization of the state by modern Ukrainians clearly manifests such substantive components as independence, freedom / free speech, democracy, law/justice, development, language. In addition, it is determined the differences of conceptual features of the state, formed in the consciousness of modern Ukrainian youth on the basis of the realities of socio-political reality in Ukraine, from the substantive content of the studied concept, fixed by lexicographic sources. In conclusion, it is outlined perspective psycholinguistic studies that will contribute to the complete reconstruction of the foundations of national consciousness of young Ukrainians, in particular, this applies to the concepts of "nation", "Ukraine" and "patriot".

Keywords: the concept, state, associative experiment, associative reactions, Ukrainians youth generation.

Постановка проблеми. Ментальна специфіка певної спільноти (етнічної, культурної, професійної, вікової) знаходить відображення в її мовному дискурсі, зокрема в ключових словах, які виражають смисли, суспільно значущі на певному етапі історичного розвитку. Ці лексичні одиниці втілюють складні ментальні конструкти, які в лінгвістиці слідом за когнітологією й психологією називають концептами. Концепти є своєрідними згустками різнопланової вербалізованої інформації (візуальної, ауді-

альної, емотивної, сенсорної) про окремі фрагменти об'єктивної дійсності чи поняття, створені абстрактним мисленням людей.

Засвоюючи мову, індивід разом із семантикою слів «вбирає» у свою свідомість світоглядні й культурні стереотипи колективу, який послуговується цією мовою. Таким чином мова впливає на його спосіб мислення й формує його світогляд. Член мовного колективу «зживається з концептуалізацією світу, характерною для певної культури» [12, с. 7]. Мова забезпечує передачу мен-

гальних конструктів від попереднього покоління до наступного, зберігаючи спадкоємність світоглядних, культурних, морально-етичних, естетичних традицій певного соціуму. Так створюється колективне підсвідоме, що слугує ментальною платформою для етнокультури, етнопсихології, етнохарактеру й присутнє у свідомості кожного індивіда, який належить до спільноти, об'єднаної спільним мовно-ментальним простором.

Концептуальний аналіз семантичного обсягу ключових для конкретної лінгвокультури слів виводить наукові розвідки з площини власне лінгвістичної в психологічну або когнітивну (залежно від обраного аспекту), дає можливість дослідникові зрозуміти цю культуру, особливості ментальності її носіїв. Ми одностайні з дослідницею в галузі лінгвокогнітології А. Вежбицькою в тому, що “релевантність семантики не обмежується лексичною семантикою”, а “семантичний погляд на культуру є щось таке, що аналіз культури навряд чи може дозволити собі ігнорувати” [2, с. 13]. Через вивчення концептів відбувається осмислення процесів, що протікають у суспільстві, настає розуміння дій чи бездіяльності його членів, відкривається можливість прогнозувати напрями суспільних тенденцій у майбутньому. Особливої актуальності лінгвоконцептуальні дослідження набувають у період кардинальних змін у житті народу, оскільки, як зазначають І. Бубнова й О. Козаченко, саме для кризових періодів характерні зміни образу світу у свідомості індивіда й всього суспільства, які неодмінно втілюються в змісті мови [1, с. 12].

У мовомисленні кожного лінгвокультурного колективу є такі концепти, які на певному відрізку його історичного розвитку перебувають у світлому секторі суспільної свідомості. Поняття “держава” перманентно набуває особливої актуальності в українському суспільстві. Сьогодні в умовах повернення українцями державності після багатьох століть її втрати й неуспішних спроб відновлення це поняття виступає засадничим складником національної ідеї. Тому об'єктом нашого дослідження став саме концепт “держава”.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концепт “держава” у різних аспектах його осмислення потрапляв у поле зору дослідників різних галузей знань: історії, політології, соціології, журналістики, лінгвокогнітології, психолінгвістики. Важливою для наукового опрацювання цього мовно-ментального конструкту є праця Я. Яремка, який вивчав формування в українській ментальності поняттєвого й аксіологічного наповнення цього багатомірного мовомисленневого утворення на тлі історичного дискурсу, зокрема, охарактеризував смислові асоціації, пов'язані з цим концептом, на основі когнітивно-дискурсивного підходу [13]. Ретроспективний погляд на державу через призму різних ідейно-світоглядних течій представників ООН міжвоєнного та післявоєнного періодів представив Г. Вонсович у статті “Концепт “держава” у політичній думці ООН” [4]. Досвід інтерпретації результатів психолінгвістичного експерименту в процесі аналізу асоціативного поля концепту “держава” в мовній свідомості етнічних спільнот, які проживають на території Республіки Казахстан, описала Ж. Джамбаева [5]. Сугестивні засоби трансляції змісту концепту

“держава” в суспільну свідомість через художні твори досліджував О. Євтушенко [6]. Функціонування концепту “національна держава” в різноманітних сучасних дискурсивних практиках вивчав М. Негров [8].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Ми зосередили увагу на смислому наповненні концепту “держава” у свідомості молодих українців, оскільки саме їм належить право й обов'язок розбудовувати державу, громадянами якої вони є. **Метою нашої студії** є дослідження асоціативного поля концепту “держава” в інтерпретації української молоді віком від 17 до 21 року задля з'ясування тих концептуальних ознак цього феномену, які сформувалися на сьогодні у мисленні молоді генерації українців, від громадянської діяльності яких залежить майбутнє країни. Вважаємо, що запропоноване дослідження, а також аналіз асоціативних полів концептів “влада”, “Україна”, “нація”, “Батьківщина”, “патріотизм” є важливими для осмислення засад національної свідомості українців, що у свою чергу сприятиме розумінню прагнень українського народу в розбудові своєї держави.

Методи наукового дослідження. Щоб з'ясувати змістове наповнення мовно-мисленневого конструкту “держава” у свідомості молодих українців, ми скористалися комплексом методів, спрямованими на вивчення вербальної експлікації досліджуваного концепту – і денотативних його номінацій, і тих, що зумовлені асоціативними зв'язками. Для встановлення кодифікованого семантичного обсягу титульної назви обраного концепту проаналізовано словникові дефініції. Щоб виявити ті смисли, які сформувалися у свідомості української молоді віком 17-22 років в умовах суспільно-політичних реалій сьогодення, ми застосували асоціативний експеримент. Саме цей метод є основним у процесі дослідження асоціативного поля концепту, оскільки він дозволяє проникнути в мовну свідомість членів соціуму для виявлення актуальних для них концептуальних ознак реалії, яку позначає слово-стимул *держава*. До методу математичних обрахунків ми вдалися, щоб встановити кількісні співвідношення даних, які одержали експериментальним шляхом. На етапі викладу результатів асоціативного експерименту нам став у пригоді описовий метод.

Виклад основного матеріалу. Цілком погоджуємося з Я. Яремко, що “змістове наповнення концепту “держава” доречно розглянути через призму історії слова *держава*, яке є певною мірою показовим мовним відбитком історії становлення української державності” [13, с. 1].

Свою етимологію слово *держава* починає від праслов'янського *držati* “тримати, володіти” [7, т. II с. 39]. Цей давній компонент його внутрішньої форми засвідчують застарілі лексико-семантичні варіанти: “1. Масток, помістя, володіння. 2. Міцність. 3. Влада, керівництво”, зафіксовані у Великому тлумачному словнику сучасної української мови [3, с. 215], проте не вживані в сучасній мовній практиці. Значно ширший семантичний обсяг номінатива *держава* представлений в “Матеріалах для словаря древнерусского языка”, укладених І.І. Срезневським: 1) “підтримка, основа”; 2) “влада, сила”; 3) “правління, управління”; 4) “володіння, держа-

ва»; 5) «підвладні, народ» [11, т. I, с. 774]. «Словник XVI – першої половини XVII ст.» тлумачить значення слова *державна* як «місце, територія, сфера діяння, де хто-небудь почуває себе повновладним господарем» і вперше подає дериват *державність* [10, с. 236–237]. У двадцятому столітті слово *державна*, пропущене крізь політичний дискурс, набуває значення «апарат політичної влади в суспільстві // Країна з таким апаратом політичної влади» [3, с. 215]. Під іншим кутом зору трактує значення цього номінатива Словник синонімів української мови: «територія, що становить єдність з погляду історії, населення, політичного ладу тощо». У цьому самому лексикографічному джерелі знаходимо синоніми, які розширюють уявлення про державу: *країна, земля, царство, папство, край, сторона* [9, т. I, с. 404–405].

Має рацію Я. Яремко, зауважуючи «якою б точною не була словникова дефініція, вона не в змозі вербально відтворити той глибинний смисл, якого набув денотат у процесі концептуалізації дійсності» [13, с. 7]. Оскільки концепт є мовно-мисленневим утворенням, то повністю розкрити його змістове наповнення може тільки асоціативний експеримент із залученням реальних суб'єктів мовомислення.

Щоб з'ясувати смисли, якими наповнений концепт «державна» у свідомості молодих українців, ми провели асоціативний експеримент у середовищі здобувачів ступеня вищої освіти бакалавр Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Опитуванням охоплено 175 осіб віком від 17 до 21 року, які навчаються на факультетах: філології й журналістики імені Михайла Стельмаха, іноземних мов, фізичної культури й спорту та в навчально-науковому інституті педагогіки, психології, підготовки фахівців вищої кваліфікації. Усі учасники експерименту ідентифікували себе як українці.

Молодим людям запропоновано упродовж п'яти хвилин назвати будь-які іменники й прикметники, які в їхній свідомості асоціюються з поняттям «державна». Результатом експерименту стали 196 асоціативних реакцій – 115 іменникових і 81 прикметникова. Найбільш частотними (від десяти випадків і більше) виявилися такі асоціації: іменникові – *народ* (52), *влада* (52), *президент* (38), *прапор, герб, гімн* (37), *закон* (28), *єдність* (26), *незалежність* (22), *право* (22), *захист / безпека* (15/7 = 22), *конституція* (20), *люди* (20), *країна* (20), *суспільство* (19), *територія* (17), *парламент / Верховна Рада / депутати* (8/8/7 = 23); *мова* (15), *політика* (14), *кордон* (14), *суверенітет* (13), *демократія* (11), *нація* (12), *сила* (12), *вибори* (12), *порядок* (11), *Україна* (10); прикметники – *суверенна / незалежна / самостійна*, (74/27/10 = 111), *сильна / потужна / міцна / могутня* / (33/6/11/15 = 65), *єдина / неподільна* (40/9 = 49), *вільна* (27), *демократична* (23), *соборна* (18), *квітуча / процвітаюча* (15/2 = 17), *справедлива* (17), *розвинена* (14), *багата* (14), *рідна* (15), *мирна* (13), *правова* (11).

Проаналізуємо детальніше асоціативне поле концепту «державна» в мовомисленні молоді генерції етнічних українців, щоб виявити ті смисли, якими наповнений його зміст у ментальності цієї вікової категорії громадян. У свідомості 64,5%

української молоді народ і держава перебувають у нерозривному зв'язку: держава – це є народ, який творить свою державу (*громадяни* (8), *народ* (52), *народна* (1), *нація* (12), *суспільство* (19), *люди* (20), *громада* (1)). Тільки у 8% інтерв'юваних є чітке розуміння, що держава – це організована структура (*механізм* (1), *система* (2), *управління* (3), *організація* (1), *організована* (1), *упорядкована* (5), *злагоджена* (1)), функціонування якої має бути кероване державними інституціями й органами. Для 23,2% учасників експерименту керівництво державою асоціюється переважно з президентом (*президент* (40)), парламент як керівний орган держави називають 14,8% (*парламент* (8), *Верховна Рада* (8), *депутати* (7)). Причина такого уявлення молодих українців про співвідношення відповідальності за державу між двома гілками влади в парламентсько-президентській країні, очевидно, потребує окремого дослідження. Тільки 3,4% осіб асоціюють державу з її урядом (*уряд* (4), *міністри* (2)). Непомітність для інтерв'юваних ролі кабінету міністрів у керівництві державотворчими процесами можна пояснити двома причинами: по-перше, пасивною комунікацією прем'єр-міністра й очільників міністерств із суспільством, по-друге, низькою обізнаністю юнаків і дівчат із суспільно-політичним життям країни. Насторожує той факт, що тільки 3,4% поставили знак рівності між поняттями держава й Україна (*українська* (5), *Україна* (1)). Себе частиною держави відчують 12% (*рідна* (15), *моя* (3), *наша* (3)).

Державна для багатьох (29,1%) асоціюється з чітко визначеними межами, у яких вона історично реалізується (*країна* (20), *територія* (17), *кордон* (14)). Інші атрибути держави теж є важливими для 27,4% (*прапор, герб, гімн* (37), *столиця / Київ* (1/1), *паспорт* (1), *гроші / валюта* (6/1), *бюджет* (1)).

8% учасників асоціативного експерименту пов'язують державу з політикою (*політика* (14))

Третина інтерв'юваних – 29,7% визнають за державою монополію на владу (*влада* (52)). Однак порівняно невелика частина учасників експерименту – 18,2% схильна вимагати від суб'єкта влади відповідальності, відданості, чесності й патріотизму (*відповідальність* (8), *відданість* (2), *патріотизм* (10), *чесність* (1), *відповідальна* (5), *чесна* (6)).

30,8% молоді цінує демократію як державний лад, що забезпечується виборністю, рівноправними можливостями всіх членів соціуму, ґрунтується на свободі мати свою позицію й вільно її висловлювати (*демократія* (11), *демократична* (23), *вибори* (12), *республіка* (1), *ліберальна* (1), *майдан* (2), *свобода слова* (2), *рівноправність* (2)). 54,8% молодих громадян усвідомлюють важливість для побудови держави закону як регулятора суспільних відносин, який хоч і накладає певні обмеження й визначає обов'язки, але є запорукою справедливості (*закон* (28), *право* (22), *конституція* (20), *обов'язок* (6), *обмеження* (1), *суд* (1), *справедливість* (1), *конституційна* (5), *правова* (11), *антикорупційна* (1)). Проте 3,4% учасників експерименту оцінили регуляторну функцію держави такими прикметниками, як *авторитарна* (3), *сувора* (3).

У середовищі молоді домінує впевненість, що держава для свого існування повинна бути неза-

лежною (суверенна (17), незалежна (74), вільна (27), самостійна (10), самостійність (6), суверенітет (13), незалежність (22) – 96,5%. Молоді українці продемонстрували своє абсолютне переконання у тому, що надзвичайно важливим фактором для розвитку держави є її соборність (єдність (26), соборність (8), цілісність (5), об'єднана (3), цілісна (3), дружна (6), неподільна (9), єдина (40), соборна (18), сім'я (2), родина (2), взаємодопомога (1)) – 70,2%. Має володіти силою переконані 50,2% (сила (12), міць / могутність (3/2), непоборність (1), стійкість (1), сильна (33), потужна (6), міцна (11), могутня (15), незламна (1), нездоланна (1)). На думку 4,5%, держава повинна користуватися авторитетом, бути визнаною міжнародним товариством (визнання (1), авторитет (2), велич (2), впливова (1), авторитетна (1)). 1,1% учасників експерименту зауважили, що держава зобов'язана виявляти самоповагу (гідність (1), горда (1)). 5,1% української молоді хоче бачити свою державу комфортною для життя (комфортна, затишна (2), щаслива (5), спокійна (1)). Для 12% інтерв'ююваний обов'язковою ознакою держави є мир у ній (мир (8), мирна (13)).

Відносно невелика частина учасників експерименту (17,1%) усвідомлює функцію захисту, яку держава покликана виконувати по відношенню до своїх громадян (захищена (4) безпечна (4), захист (15), безпека (7), армія (1)). Залишаючи поза увагою цю ключову роль держави, молодь не може повною мірою досягнути необхідність розбудовувати свою державу й дбати про її збереження. Інші функції держави теж не набули чіткого осмислення тією віковою категорією українців, до якої належать учасники асоціативного експерименту (порядок (11), міжнародні відносини (1)) – 6,8%.

Успішність є важливим фактором для існування держави з позиції 13,7% (розвиток (4), розвинена (14), успішна (5), конкурентно-спроможна). На багатстві держави наголосили 8% (багата (14)). 14,8%, інтерв'ююваний, очевидно, мали на увазі останні дві концептуальні ознаки, скориставшись словами *квітуча* (15) і *процвітаюча* (2). Проте тільки 2,8% вказали на економіку як атрибут держави (економіка (3), індустриальна (2)).

16% вважають, що мова, культура й ментальність є не другорядними факторами в процесі державотворення (культура (6), мова (15), традиції (6), менталітет (1)).

10,8% наголошують на гуманній сутності держави (справедлива (17), гуманність / людяність (1/1), гуманна (1)).

Для 4% важливою є стабільність держави (стабільна (4), послідовна (1), надійна (1), фундамент (1), опора (1)).

Патерналістське ставлення до держави виявили 14,8% молодих людей (користь (1), слуга народу (1), благо (1), допомога (1), добробут (1), матеріальні блага (1), зарплата (2), заробітки (1), робота (1), соціальне забезпечення (1), благополуччя громадян (1), забезпечення (2), піклування (1), благоустрій (1), соціальна (2), турботлива (5)).

Оскільки експеримент проводився в середовищі студентів вишу, то дивує, що тільки 2,8% вважають, що сучасна держава має ґрунтуватися на освіті й культурі (розумна (2), освічена (1), культурна (1), інтелігенція (1)). Модерній державі

та європейському вектору її розвитку надають перевагу 4,5% (прогресивна (2), сучасна (2), європейська (4)). 9,1% переконані, що для держави важливо виділятися своєю своєрідністю, втілювати неповторну естетичну концепцію (унікальна (1), неповторна (5), яскрава (1), красива (9)). 1,7% виокремили як концептуальну ознаку держави її інтернаціональний склад (інтернаціональна (3)).

У 10,2% молоді склалося негативне ставлення до держави (корумпована (4), несправедлива (4), корупція (6), несправедливість (1), несправедлива (1), здирницька (1), байдужа (1)).

Аналіз одержаних результатів експерименту дозволив структурувати асоціативне поле концепту «держава», яке сформувалося в ментальному просторі молоді генерації українського суспільства. Наразі уявляємо модель досліджуваного концепту так: ядро становлять концептуальні ознаки держави – незалежність (суверенітет), єдність (соборність), демократія (демократична), народ (нація, суспільство), влада, президент, сила (сильна, міцна, могутня), закон (право), державні символи; у медіальній зоні зосереджуються концептуальні ознаки – конституція, мова, вибори, розвинена, мирна (мир), свобода, багата, парламент, уряд, захист (безпека); на периферії знаходяться такі концептуальні ознаки – територія, кордони, традиції, культура, гроші (валюта, бюджет), авторитет, стабільність, добробут, допомога, підтримка.

Висновки і пропозиції. Отже, дослідження асоціативного поля концепту «держава» в мовомисленні українців віком від 17 до 21 року дозволило виявити ті концептуальні ознаки цього феномену, які сформувалися на сьогодні у свідомості молодих громадян України, від суспільної активності яких залежить майбутнє країни. Порівняння результатів асоціативного експерименту з інформацією лексикографічних джерел виявило переміщення й зміни смислів, які відбулися в змістовому наповненні концепту «держава». Втратили актуальність смисли, пов'язані з володінням: маєток, помістя, володіння, царство. У свідомості переважної більшості молодих громадян (92%) держава не ототожнюється з апаратом політичної влади. Значного послаблення зазнали такі концептуальні ознаки, як: територія, країна, край, сторона. Важливими залишаються традиційні смисли: народ; влада; єдність з погляду історії, території, населення, політичного ладу; управління, керівництво; сила, міцність; підтримка, основа. У концептуалізації держави сучасними молодими українцями виразно проступають такі змістові компоненти: незалежність, свобода / свобода слова, демократія, закон / право, розвиток, мова.

Узагальнивши емпіричний матеріал, ми визначили змістове наповнення концепту «держава» у свідомості української молоді – це влада сувереного народу, об'єднаного й організованого державними органами на засадах рівноправності й пріоритетності закону, спрямована на стабільний розвиток і процвітання на своїй історичній території.

Перспективи дослідження ми бачимо у вивченні асоціативних полів концептів «влада», «Україна», «нація», «Батьківщина», «патріотизм» як таких, що визначають національну свідомість українців.

Список літератури:

1. Бубнова І., Козаченко О. Динамика смыслового содержания значения слова свобода. *Психолінгвістика. Психолінгвістика. Psycholinguistics*. 2018. № 23(2). С. 11–24.
2. Вежибицкая Анна. Понимание культур через посредство ключевых слов. Пер. с англ. А.Д. Шмелева. Москва : Языки славянской культуры, 2001. 288 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь : ВТФ “Перун”, 2004. 1440 с.
4. Вонсович Г.Б. Концепт “держава” у політичній думці ОУН. *Іван Огієнко і сучасна наука та освіта. Серія : Історична*. 2017. Вип. 13. С. 189–195. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/IvanOgienkoi_2017_13_26 (дата звернення: 12.03.2020).
5. Джамбаева Ж.А. Концепт “государство” в языковом сознании представителей тюркоязычных социумов. *Молодой ученый*. 2010. № 5. Т. 2. С. 21–24. URL: <https://moluch.ru/archive/16/1476/> (дата звернення: 12.03.2020).
6. Евтушенко О.В. Суггестивные средства передачи отношений в художественной речи (на примере концепта «государство»). *Вестник Московского государственного лингвистического университета*. 2010. № 601. С. 19–31.
7. Етимологічний словник української мови: В 7 т. / Гол. ред. О.С. Мельничук. Київ : Наукова думка, 1982. Т. 1. 631 с.; 1985. Т. 2. 570 с.; 1989. Т. 3. 549 с.; 2001. Т. 4. 653 с.; 2006. Т. 5. 703 с.
8. Негров Е.О. Концепт «национальное государство» в публичном поле российской политики: столкновение различных дискурсов. *Политическая экспертиза: политэкс*, 2013. Т. 9. № 4. С. 42–55.
9. Словник синонімів української мови: у 2 т. / Уклад. А.А. Бурячок, Г.М. Гнатюк, С.І. Головащук та ін. Т. 1. Київ : Наукова думка, 1999. 1020 с.; Т. 2. Київ : Наукова думка, 2000. 954 с.
10. Словник української мови XVI – першої половини XVII ст. Вип. 1. Львів, 1994–2010.
11. Срезневский И.И. Материалы для словаря древнерусского языка. Санкт-Петербург, 1893–1912. Т. 1–3.
12. Шмелев А. Могут ли слова языка быть ключом к пониманию культуры. *Вежибицкая Анна. Понимание культур через посредство ключевых слов / Пер. с англ. А.Ф. Шмелева*. Москва : Языки славянской культуры, 2001. С. 7–11.
13. Яремко Я. Концепт держава в українському політичному дискурсі. *Українознавчі студії*. 2012–2013. № 13–14. С. 154–170. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Us_2012-2013_13-14_20

References:

1. Bubnova, I., & Kozachenko, O. (2018). Dynamyka smyslovoho sodержaniya znacheniya slova svoboda [Dynamics of the semantic content of the meaning of the word freedom]. *Psycholinguistics*. № 23(2), pp. 11–24.
2. Vezhbytskaia, Anna (2001). Ponymanye kultur cherez posredstvo kliuchevykh slov [Understanding cultures through keywords]. Translated from English by A.D. Shmelev. Moscow: Languages of Slavic culture, 288 p.
3. Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [A great explanatory dictionary of modern Ukrainian] / compiler and editor-in-chief V.T. Busel. Kyiv; Irpin: VTF “Perun”, 2004. 1440 p.
4. Vonsovych, H.B. (2017). Kontsept “derzhava” u politychnii dumtsi OUN [The concept of "state" in the OUN political opinion]. *Ivan Ogiienko and modern science and education. Series: Historical*. № 13, pp. 189–195. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/IvanOgienkoi_2017_13_26 (access date: 12.03.2020).
5. Dzhambaeva, Zh.A. (2010). Kontsept “hosudarstvo” v yazykovom soznannyi predstavitelei tiurkoiazychnykh sotsyumov [The concept of “state” in the linguistic consciousness of representatives of Turkic-speaking societies]. *Young scientist*. № 5. V. 2, pp. 21–24. URL: <https://moluch.ru/archive/16/1476/> (access date: 12.03.2020).
6. Evtushenko, O.V. (2010). Suhhestyvnye sredstva peredachy otnosheni v khudozhestvennoi rechy (na prymere kontsepta «hosudarstvo») [Suggestive means of transmitting relationships in artistic speech (evidence from the concept of "state")]. *Moscow State Linguistic University Bulletin*. № 601, pp. 19–31.
7. Etymolohichnyi slovnyk ukrainskoi movy [Etymological dictionary of the Ukrainian language]: In 7 v. / editor-in-chief O.S. Melnychuk. Kyiv: Scientific thought, 1982. V. 1. 631 p.; 1985. V. 2. 570 p.; 1989. V. 3. 549 p.; 2001. V. 4. 653 p.; 2006. V. 5. 703 p.
8. Nehrov, E.O. (2013). Kontsept «natsyonalnoe hosudarstvo» v pablychnom pole rossiyskoi polytyky: stolknovenye razlychnnykh dyskursov [The concept of “national state” in the public field of Russian politics: a clash of different discourses]. *Political Expertise: Polytex*. V. 9. № 4, pp. 42–55.
9. Slovnyk synonimiv ukrainskoi movy [Dictionary of Ukrainian Synonyms]: In 2 v. / compilers A.A. Buriachok, H.M. Hnatiuk, S.I. Holovashchuk and others. V. 1. Kyiv: Scientific thought, 1999. 1020 p.; V. 2. Kyiv: Scientific thought, 2000. 954 p.
10. Slovnyk ukrainskoi movy XVI – pershoi polovyny XVII st. [The Ukrainian language Dictionary of the 16th – the first half of the 17th century]. Edition 1. Lviv, 1994–2010.
11. Sreznevskiy, Y.Y. (1893–1912). Materyaly dlia slovaria drevnerusskoho yazyka [The Materials for the Old Russian language dictionary]. St. Petersburg. V. 1–3.
12. Shmelev, A. (2001). Mohut ly slova yazyka byt kliuchem k ponymanyiu kultury. [Can language words be the key to understanding culture]. *Vezhbytskaia Anna. Understanding cultures through keywords / translated from English by A.F. Shmelev*. Moscow: Languages of Slavic culture, pp. 7–11.
13. Yaremko, Ya. (2012–2013). Kontsept derzhava v ukrainskomu politychnomu dyskursi [The concept of the state in Ukrainian political discourse]. *Ukrainian Studies Studios*. № 13–14, pp. 154–170. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Us_2012-2013_13-14_20 (access date: 12.03.2020).